

Praktyczny przewodnik po nauce krytycznego myślenia

ZBIÓR NAJLEPSZYCH PRAKTYK
DLA NAUCZYCIELI, WYCHOWAWCÓW
I PEDAGOGÓW

FORUM

Spis treści

I. Rozważania teoretyczne na temat krytycznego myślenia	5
II. Charakterystyka ucznia myślącego krytycznie	6
III. Praktyczne wskazówki	7
IV. Karta pracy	16
Zadanie 1. Mapa źródeł	16
Zadanie 2. Prawda – fałsz	16
Zadanie 3. Czy wiesz, jaka jest funkcja danej części ciała?	17
Zadanie 4. Wykreślanka	19
Zadanie 5. Rozpoznaj emocje	20
Zadanie 6. Co może się wydarzyć, jak zakończy się ta historia?	20
Zadanie 7. Sprawdź fakty	21

I. Rozważania teoretyczne na temat krytycznego myślenia

Obecnie możemy zauważyć wszechwystępujący nadmiar w postaci bodźców, informacji, dóbr mających różne zabarwienie, dlatego tak ważne jest, by poddać to wszystko, co do nas dociera, skutecznej analizie i relacji.

Krytyczne myślenie i krytyczne podejście do treści, które odbieramy, to jedne z kluczowych kompetencji, jakimi posługiwać się powinien współczesny człowiek. Sensem i celem myślenia krytycznego jest wypracowanie właściwej oceny informacji, jaka jest do nas kierowana. Myślenie krytyczne, zwane również refleksyjnym, to zatem umiejętność rozumowania w sposób uporządkowany i racjonalny, który powoduje zrozumienie zależności między faktami. Dzięki krytycznemu podejściu człowiek jest w stanie ocenić i zdecydować, w co wierzyć, a w co nie. Krytyczne myślenie zawiera następujące składowe elementy: rozpoznawanie, analizowanie treści oraz ewaluacja własnego procesu rozumowania. Aby myśleć krytycznie, należy posiadać pewną wiedzę, która pozwala na odniesienie nowo poznanej informacji do tego, co już wiemy, co kształtuje nasz światopogląd, lub umieć korzystać z rzetelnych źródeł. Krytyczne myślenie i krytyczne podejście często kojarzone są z wyrażeniem swojej krytyki, rozumianej jako negatywne ocenianie kogoś lub czegoś. Wynika to zapewne z negatywnie postrzeganego słowa „krytyka” i pojmowania go w kategorii negatywnej oceny, a nawet obrażania innych osób, sytuacji, zjawisk. Krytyczne ocenianie natomiast polega raczej na konfrontacji rzeczywistości z tym, jak wyobrażana jest dana sytuacja czy przedmiot. Ocena polegająca jedynie na stwierdzeniu, czy coś nam się podoba, czy nie, jest jedynie wyrażeniem gustu osoby oceniającej i nie ma nic wspólnego z krytycznym myśleniem. Kolejną z cech krytycznego myślenia i krytycznego podejścia do otaczających nas zewsząd informacji jest umiejętność właściwego wyrażenia owej krytyki. Osoba, która myśli krytycznie, potrafi sformułować argumenty, które trafnie potwierdzają jej ocenę oraz są rzeczowe i poparte odpowiednią wiedzą. W myśleniu refleksyjnym ważne są takie elementy, jak: umiejętność definiowania problemów i pytań badawczych. Pozwala to zawęzić pole poszukiwań oraz szybciej znaleźć rozwiązanie bądź odpowiedź na nurtujące nas pytania. Osoba myśląca krytycznie zbiera dane, opinie i argumenty z różnych dostępnych źródeł oraz porównuje odmienne punkty widzenia na dany temat. Ważne jest, by źródła, w jakich poszukuje się wiedzy i informacji, były wiarygodne, nie wyrażały jedynie czyichś osądów czy opinii. Cechą tego typu myślenia jest także obiektywność, nie zaś kierowanie się osobistymi preferencjami i przekonaniami. Charakterystyczne jest tutaj spostrzeganie spraw z perspektywy osoby neutralnej, która nie kieruje się własnymi upodobaniami lub uprzedzeniami.

II. Charakterystyka ucznia myślącego krytycznie

Uczeń, który przygotowujący jest w procesie edukacji do krytycznego myślenia, to uczeń poszukujący, zadający pytania, kwestionujący to, co inni biorą za pewnik. Uczeń myślący krytycznie szuka nowych, lepszych rozwiązań i wprowadza je w życie. To uczeń, który jest świadomy procesu własnego samorozwoju oraz dążenia do wiedzy. Myślenie refleksyjne pozwala na właściwe analizowanie i przetwarzanie informacji oraz wiedzy, co umożliwia wykorzystanie jej w przyszłości podczas rozwiązywania innych zadań i problemów. Uczeń, który myśli i działa krytycznie, kieruje się zasadą interpretacji danych, czyli wyciągania wniosków z informacji, które zdobywa w procesie poszukiwań. Właściwa ocena, czy informacje, które zostały zebrane w celu wykonania jakiegoś zadania czy rozwiązania problemu, są wystarczające i bezstronne, to kolejna cecha, jaka jest domeną ucznia myślącego krytycznie, który potrafi zakwestionować i właściwie argumentować sytuację, która jego zdaniem związana jest z podejrzeniem nieprawdziwości zdobytej informacji. Uczeń myślący krytycznie to także taki, który umie podejmować decyzje i wybierać właściwe rozwiązania na podstawie zdobytej wcześniej wiedzy oraz posiadanego doświadczenia. W sytuacji, kiedy jego wiedza nie jest wystarczająca, wie, gdzie szukać potrzebnych mu informacji. Zdobyte umiejętności krytycznego myślenia pozwala na jasne i rzeczowe konstruowanie wniosków oraz przekazywanie ich innym. To umiejętność dzielenia się wiedzą oraz racjonalnego opiniowania własnych myśli. Uczeń, który myśli krytycznie, robi to również w odniesieniu do samego siebie. Potrafi analizować własny sposób rozumowania oraz dokonywać regulacji i korekt w tym zakresie. Umiejętność myślenia krytycznego jest niezwykle cenną kompetencją, której posiadanie powoduje, iż osoba zaczyna posługiwać się tak zwanym otwartym umysłem. Potrafi wziąć pod uwagę inny punkt widzenia, odmienne rozwiązania i możliwości. Ponadto uczeń, który myśli krytycznie, radzi sobie w nieprzewidzianych sytuacjach, wie, gdzie szukać pomocy i informacji. Ważna jest też umiejętność rozstrzygania konfliktów i rozwiązywania problemów poprzez analizę posiadanych w danym temacie informacji.

Sylwetka ucznia, który charakteryzuje się refleksyjnością w myśleniu, związana jest także z umiejętnością wnikliwej oceny własnej wiedzy, jej źródeł oraz własnych celów i dążeń. Osoba myśląca w ten sposób ma świadomość swoich słabych stron oraz tego, że nie zawsze ma rację, że popełnianie błędów jest czymś naturalnym, a jedynie dążenie do wiedzy i prawdy pomaga rozwiązać dany problem. Racjonalne myślenie to także myślenie powolne, pozbawione pośpiechu i spontaniczności. Musi być oparte na analizie i dogłębnym przemyśleniu oraz pewności związków przyczynowo-skutkowych obserwowanych zdarzeń i procesów. Uczeń myślący krytycznie to uczeń potrafiący korzystać z wielu źródeł, czytany, znający możliwości pozyskiwania wiedzy oraz źródła informacji, które są sprawdzone i wiarygodne.